

Uskonnontutkija katsoo UAP/UFO-ilmiötä

Tiina Mahlamäki

Ilmassa lentäviä erikoisia kohteita on nähty kautta aikain eri kulttuureissa, ja niitä on tulkittu ja nimitetty eri tavoin ajasta ja paikasta riippuen. Tunnetuimpia ovat Vanhan testamentin tai hindulaisen mytologian lentävät vaunut. Suomalaisessa kansanperinteessä on puhuttu muun muassa valolaiivoista, lentävistä kiekkoista tai tiiliskivistä, tiinuista, padoista tai palloista. Modernin ufoilmiön katsotaan kuitenkin alkaneen kesäkuussa 1947, kun yhdysvaltalainen Kenneth Arnold pienkonetta lentäessään havaitsi erikoisia lentäviä esineitä. Lehdistössä esineitä kutsuttiin lentäviksi lautasiksi, ja tieto uudesta ilmiöstä levisi nopeasti ympäri maailmaa, Suomeenkin. Helsingissä kerrottiin jo heinäkuussa nähdyn lentäviä lautasia.

Virallisemmissä yhteyksissä alettiin lentävien lautasten sijaan puhua tunnistamattomista lentävistä kohteista eli UFOista (*Unidentified Flying Object*). Ufojen ominaisuuksiin kuului se, että ne liikkuivat tavalla, joka ei ollut mahdollista ihmisen tekemille laitteille; ne esimerkiksi pysyivät pitkään paikallaan, tekivät äkillisiä käännöksiä ja liikkuivat huimaavan nopeasti. Alusta alkaen kiinnittyi huomio luonnollisesti myös lentävien kohteiden tai alusten ohjajiin tai matkustajiin eli humanoideihin, joksi niitä alussa kutsuttiin, nykypäivänä puhutaan usein alieineista. Virallisemmissä yhteyksissä käytetään käsitettä maan ulkopuolinen äly (*Extra-Terrestrial Intelligence*, ETI) tai ei-inhimillinen äly (*Non-Human Intelligence*, NHI).

Koska moderni ufoilmiö alkoi juuri kylmän sodan puhkeamisvaiheessa ja siihen oleellisesti kytkeytyen, liittyi ilmiöön alusta asti eri maiden puolustusvoimien ja tiedustelupalvelujen kiinnostus: saattoihan kyseessä olla vihollismaan pyrkimys hankkia tietoa tai vihollismaan kehittämä huipputeknologia. Siksi monissa maissa käynnistettiin hallitusten ja tiedustelupalvelujen johtamia projekteja, joissa koottiin tietoa tunnistamattomista lentävistä kohteista. Raporttien tuloksia salattiin suurelta yleisöltä tai tiedustelupalvelut levittivät tarkoituksella virheellisiä ja vääristeltyjä tietoja tai kumosivat virheellisinä todellisia tietoja. Tämän vuoksi moderni ufoilmiöön kytkeytyi vahvasti alusta alkaen myös salaliittoajattelu, ja osa salaliittoteorioista oli tarkoituksella synnytettyjä. Lisäksi ufot – humanoideista puhumattakaan – osoittautuivat hyvin vaikeasti valokuvattaviksi; kuvat olivat suttuisia ja epätarkkoja, ja monet ufokuvat paljastuivat väärennöksiksi. Tämä kaikki lisäsi ufojen ja salaliittoteorioiden vahvaa keskinäistä kytköstä. (Ks. Robertson 2016; 2021.)

Kokiessaan viranomaisten ufoja koskevat tiedot epäluotettaviksi maallikkoufologit ryhtyivät itse tutkimaan ja kartoittamaan ilmiötä – ja viranomaisten oli puolestaan helppo väittää maallikoiden keräämiä tietoja epätieteellisiksi. Eri maiden ja paikkakuntien ufoista kiinnostuneet alkoivat kerätä kertomuksia ihmisiltä, jotka uskoivat nähneensä ufon. Kokemukset kuvattiin mahdollisimman tarkasti – havainnon tarkka aika ja paikka, havaitun kohteen korkeus, suunta ja nopeus sekä havaintoajan sääolosuhteet – ja pyrittiin karsimaan pois virhetulkinnat, kuten satelliitit, laskeutuvat tai nousevat lentokoneet, kuu tai tähdet. Jäljelle jääneistä selittämättömistä tapauksista julkaistiin vuosittaisia raportteja. Suomessa tätä toimintaa jatkaa edelleen vuonna 1973 perustettu Suomen Ufotutkijat ry.

Ufot eivät kuitenkaan olleet pelkkiä taivaalla lentäviä valoja, sillä 1960-luvulta lähtien yhä useammat ihmiset kertoivat joutuneensa humanoidien kaappaamiksi. Ilmiötä alettiin nimittää abduktioksi eli ufosiieppaukseksi. Ensimmäinen ja tunnetuin abduktiokokemus oli vuonna 1961 tapahtunut Betty ja Bernie Hillin tapaus. Tyypillisesti abduktioon – kuten myös Hillien tapaukseen – kerrotaan liittyvän henkilöiden siirtäminen avaruusalueeseen, humanoidien ihmisillä ilman suostumusta tekemät lääketieteelliset kokeet, humanoidien ja ihmisten kommunikaatio telepatian avulla, tapauksen aiheuttama muistikatko sekä tapauksen yksityiskohtien muistaminen vasta hypnoosin avulla. Tapauskertomuksilla on paljon yhteneväisyyksiä eri maiden kansanperinteessä kerrottujen kokemusten kanssa, jolloin ihminen joutuu äkisti maahisten, menninkäisten, peikkojen tai keijujen sieppaamiksi tai metsänpeittoon. Siksi abduktiokertomuksia onkin tutkittu yliluonnollisina kokemuksina useimmiten folkloristiikan näkökulmasta. (Ks. esim. Östling 2026.)

Ufoilmiön monitieteinen tutkimus

Ufot, ufo- ja abduktiokokemukset sekä suhde maan ulkopuoliseen älyyn ovat herättäneet eri tieteenalojen tutkijoiden kiinnostuksen. Yhteiskunta- ja humanistisissa tieteissä ilmiötä on tarkasteltu yhteisöllisenä ja inhimillisenä toimintana. Sosiologian näkökulmasta, erityisesti modernin ufoilmiön alkuvuosikymmeninä, tutkittiin vaikkapa ufouskontojen syntyä ja kehitystä sekä uskontojen johtajien ja niiden jäsenistön toimintaa. Minkälaiset ihmiset uskovat ufoihin, kohtaavat niitä tai liittyvät ufouskontoihin tai ufologiin järjestöihin?

Ufoihin myös kytkeytyy monenlaisia outoja ilmiöitä ja kokemuksia. Siksi ilmiö alkoi 1960–1970-luvuilla sulautua osaksi vastakulttuurista ja paranormaalialueita kenttää, jota voi Colin Campbellin (1972) mukaan nimittää kulttimiljöökäsi tai Christopher Partridgen (2004) käsitettä käyttäen okkulttuuriksi. Myös Michael Barkunin (2015) käsite stigmatisoidusta tiedosta kytkeytyy vahvasti ufoilmiöön. Käsitteiden käyttöä ruokkii se, että ufo- ja humanoidikokemuksiin liitetään usein parapsykologisia ilmiöitä kuten telepaattista kommunikaatiota ihmisen ja avaruusolentojen välillä, ja kokijoissa heränneitä psyykkisiä kykyjä, kuten kokemus ennalta tietämisestä. Ufot, humanoidit, abduktiokokemukset ja muinaisia astronautteja koskevat uskomukset onkin 1960-luvun lopulta alkaen niputettu samaan ryhmään monenlaisten paranormaalien olentojen, kokemusten ja kykyjen kanssa. Tunnetuin ja laajin paranormaalien kentän toimijoiden ja heidän uskomuksiensa tutkimus on Christopher D. Baderin ja kumppanien Yhdysvalloissa toteuttama *Paranormal America: Ghost Encounters, UFO Sightings, Bigfoot Hunts, and Other Curiosities in Religion and Culture* (2010). Saman tutkimuksen hengessä tarkasteli Ruotsin paranormaalialueita kenttää Cristoffer Tideliuksen väitöskirjassaan *Paranormal Sweden* (2024).

Myös ufojen ja populaarikulttuurin yhteenkietoutumiset ovat tarjonneet hedelmällisiä tutkimusaiheita eri alojen tutkijoille, myös uskontotieteilijöille. Klassinen esimerkki on H. G. Wellsin *Maaailmojen sota* -romaanin pohjalta Orson Wellesin ohjaama radiokuunnelma vuodelta 1938, joka kuvasi marsilaisten hyökkäystä maapallolle. Koska lukemattomat kuulijat ottivat kuunnelman todesta, siitä seurasi monenlaista paniikkikäyttäytymistä ja pelkoa. Sen jälkeen avaruusolentojen hyökkäykset ovat olleet science fiction -kirjallisuuden, kevyen kioskikirjallisuuden, sarjakuvien, elokuvien ja televisiosarjojen vakiosisältöä, ja samalla tarjonneet aineistoa aiheita eri näkökulmista tutkiville. Suomalaista elokuvatutkimusta edustaa vaikkapa Kimmo Ahosen (2013) väitöskirja muukalaisten invaasioista 1950-luvun yhdysvaltalaisissa tieteiselokuvissa

ja uskontotiedettä Jaakko Närvän ja Riku Hämäläisen (2011) artikkeli ”Tarusta totta: Ufoelokuvat ufokokemusten lähteinä” sekä Heikki Pesosen (2020) artikkeli ”Ufoelokuvat ja maailmanloppu”.

Ufoja on tarkasteltu myös teologisesta näkökulmasta. Erityisesti on pohdittu sitä, miten maan ulkopuolinen äly on mahdollista sovittaa osaksi oman uskonnon pyhiä kirjoituksia ja erityisesti niiden tulkintoja Jumalasta ja ihmisen paikasta – tai miten se haastaa niitä. Maan ulkopuoliseen älyyn liittyviä teologisia pohdintoja on nimitetty sekä eksoteologiaksi että astroteologiaksi. Esimerkiksi NASAn astrobiologiainstituutin rahoittamassa projektissa vuosina 2016–2017 tarkasteltiin monitieteisesti mahdollisten astrobiologisten löytöjen eli maan ulkopuolisen elämän löytämisen yhteiskunnallisia seurauksia. Projektissa mukana olleet teologit, yhtenä heistä suomalainen Olli-Pekka Vainio, pohtivat, mitä seurauksia kristillisten kirkkojen elämään ja toimintaan olisi sillä, että maan ulkopuolisen elämän olemassaolo varmistuisi. (Ks. esim. Vainio 2026.)

Astroteologiassa ei yleensä oteta kantaa ufojen olemassaoloon vaan pohditaan ylipäätään sitä, mitä vaikutuksia maan ulkopuolisen elämän mahdollisuudessa olisi kristinuskoon tai ylipäätään uskonnollisuudelle. Suurin osa ufoilmiötä tutkivista on omaksunut uskontotieteessäkin yleisen metodologisen agnostismin näkökulman: tutkija ei ota kantaa ufoilmiön olemassaoloon, vaan tutkii ihmisiä, ihmisyhteisöjä sekä ihmisten tuottamaa kulttuuria, joihin ufoilmiö tai ufouskomukset ovat vaikuttaneet. Jotkut tutkijat ovat kuitenkin asettuneet selkeästi sen kannalle, että ufoilmiö on todellinen. Ufotutkimusta kartoittanut Ashcroft (2021) nimittää tällaisia tutkijoita ”tietoisuuden löytöretkeilijöiksi” (*explorer of consciousness*).

Tunnetuin esimerkki on vuonna 1939 syntynyt Jacques Vallée, joka on luonut uraa sekä tietokoneasiantuntijana ja varhaisen internetin kehittäjänä että tähtitieteilijänä. Hän on julkaissut useita teoksia liittyen ufoilmiöön ja humanoideihin. Hän on muun muassa huomannut abduktiokertomusten yhdenmukaisuuden kansanperinteen sieppausperinteen kanssa ja esittänyt, avaruusmatkailuhypoteesin sijaan, että ufot olisivat peräisin joko rinnakkaisulottuvuudesta tai ihmiskunnan tulevaisuudesta. Toinen Ashcroftin esittelemä tietoisuuden löytöretkeilijä on jo edesmennyt psykiatri ja kirjailija John E. Mack. Hänen tutkimissaan abduktiotapauksissa löytyi viitteitä siitä, miten ufosieppauksen myötä ihmisten tietoisuus laajeni ja he kokivat vahvaa ihmetyksen ja yhteisyyden tunnetta universumiin.

Jacques Valléen ja John E. Mackin laajat ufoilmiöön ja abduktiokokemuksiin liittyvät arkistoinneistot on sijoitettu Yhdysvaltain Houstonissa sijaitsevan Rice-yliopiston Archive of the Impossible -kokoelmiin. Arkiston on perustanut kolmas Ashcroftin nimeämä tietoisuuden löytöretkeilijä, uskontotieteen professori Jeffrey Kripal, joka on kirjoittanut laajasti näennäisesti mahdottomista ilmiöistä, joita kuitenkin päivittäin tapahtuu (esim. Kripal 2011). Kripalin mukaan uskontotieteilijöiden pitäisi ottaa todesta ja vakavasti myös mahdottomat, yliluonnolliset kokemukset.

Ufot ja uskonnontutkimus

Uskonnoissa on kautta historian oltu kiinnostuneita epätavallisista ilmassa tapahtuvista ilmiöistä. Siksi ei olekaan yllättävää, että ufoilmiöön liittyy myös monenlaista uskonnollista toimintaa. Nopeasti modernin ufoilmiön syntyajan jälkeen, jo 1950-luvulla syntyivät ensimmäiset ufouskonnot, toisin sanoen uskonnolliset yhteisöt, joiden opetuksessa avaruusolennoilla ja teknologialla on olennainen osa. Tunnetuin ja laajalle levinnein ufouskonto on raëlilaisuus, jonka

alkupisteenä ovat ranskalaisen Claude Vorilhonin vuonna 1973 alkaneet kohtaamiset avaruusolentojen kanssa. Heaven's Gate taas oli 1970-luvulla alkanut ufokultti, joka päättyi kultin jäsenten joukkoitsemurhaan vuonna 1997. Ufouskontojen tutkiminen uskontotieteen näkökulmista on hedelmällistä, sillä niiden avulla voi pohtia esimerkiksi uskonnon, tieteen, kansanomaisen uskonnollisuuden ja paranormaalien välisiä rajoja ja yhteenkietoutumisia.

Ufoihin liittyvät uskonnot ovatkin luontevasti asettautuneet uskontotieteen tutkimuskohteeksi, kun taas ufoilmiö laajemmin on usein väistänyt tutkijoiden katsetta. Aiempina vuosikymmeninä ufoilmiötä käsitelleet uskontotieteilijät, kuten Benson Saler kumppaneineen tarkastellessaan Yhdysvaltain Roswellissa vuonna 1947 tapahtunutta oletettua ufon maahansyöksymistä teoksessa *UFO crash at Roswell: the genesis of a modern myth* (1997) tai Jaakko Närvä ufoilmiötä uskonnollisena ilmiönä tarkastelevassa väitöskirjassaan (2011), ovat tulleet siihen tulokseen, että kyse ei ole ufoista lainkaan, vaan rikkoutuneesta sääpallosta kuten Roswellin tapauksessa tai virheellisistä havainnoista ja väärintulkintoista. Salerin tutkimus heijastaa C. G. Jungin (2022) jo 1950-luvulla lanseeraamaa tulkintaa ufoista myyttinä ja teknologisina enkeleinä. Metodologisen agnostismin lähestymistapa ufoihin on myös suojellut tutkijoita, sillä kiistanalaisesta ja ristiriitaisista tunteista herättävästä ilmiöstä kirjoittaminen on saattanut stigmatoida heidät – samalla tavalla kuin ufokokemuksista kertoneet ihmiset ovat joutuneet naurunalaisiksi tai heitä on epäilty mieleltään häiriintyneiksi.

2000-luvun taitteen molemmin puolin julkaistiin useita antologioita liittyen ufoilmiöön ja uskonnontutkimukseen, muun muassa James R. Lewis'n (2000) toimittama *UFOs and Popular Culture: An Encyclopedia of Contemporary Myth*, Christopher Partridge (2003) toimittama *UFO Religions* sekä Diana Tumminian (2007) toimittama *Alien Worlds. Social and Religious Dimensions of Extraterrestrial Contact*. Tuoreempi kokoelma on Benjamin Zellerin (2021) toimittama *Handbook of UFO Religions*. Suomen kielellä ufoilmiötä käsitellään Jaakko Närvän ja Jussi Sohlbergin (2020) toimittamassa teoksessa *Arvoituksia avaruudesta: Näkökulmia ufouskomuksiin*. Kaikissa edellä mainituissa antologioissa tunnistetaan ufoilmiön ja uskonnollisten sekä kansanomaisen uskonnollisuuden traditioiden samankaltaisuuksia, ja kokoelmissa keskitytäänkin pääosin nimenomaan ufouskontoihin, jossain määrin myös abduktiokokemuksiin sekä ufoilmiön ja populaarikulttuurin kytköksiin.

Benjamin Zeller (2021) nostaa toimittamansa teoksen esipuheessa esiin sen, että ufokokemukset eivät ole marginaalinen ilmiö. Usein siteerattu ja edellä mainittu Baderin ja kumppanien (2010) tutkimus paranormaaleista ilmiöistä ja niiden kokemisesta Yhdysvalloissa on osoittanut, että viimeisten vuosikymmenten ”aikana vähintään 10 % amerikkalaisista väittää nähneensä UFO:n” jossain vaiheessa elämäänsä. Zeller jatkaa, ”jos noin 33 miljoonaa ihmistä yhdessä valtiossa väittää nähneensä ufon, herää kysymys, miksi tämä ilmiö on edelleen marginaalinen ja miksi ufoja kohdanneiden kokemuksia ei oteta vakavasti”. Zellerin toimittaman teoksen julkaisun aikaan, vuonna 2021, tilanne oli jo muuttumassa.

Vuoden 2017 jälkeisen ajan UAP-ilmiö

Ufoilmiö asettui uuteen asentoon ja asemaan joulukuun 16. vuonna 2017, kun New York Times ja useat muut yhdysvaltalaiset sanomalehdet julkaisivat uutisen, jonka mukaan USA:n puolustusministeriö oli hiljattain käyttänyt miljoonia dollareita salaiseen ohjelmaan, jossa tutkittiin sotilaallisia kohtaamisia ufojen kanssa. Salaliitto- ja rajatietopiireissä vuosikymmeniä levinneet

huhut, jotka viralliset tahot yhtä tarmokkaasti olivat kumonneet, siitä, että puolustusvoimat salaisesti tutkii ufoja, osoittautuikin paikkansa pitäväksi. Lisäksi uutisissa julkaistiin Yhdysvaltain puolustusministeriön hävittäjälentokoneiden tuottamaa video- ja tutkamateriaalia sekä hävittäjälentäjien silminnäkijätodistuksia poikkeavasti toimivista esineistä. Ne kaikki vahvistivat lentäjien kohtaamisesta näennäisesti käsittämättömän teknologian kanssa. (Agrama 2020, 395–396.)

Lehtiartikkeleissa nimettömiksi jääneet ilmiöntajat kertoivat työskennelleensä Yhdysvaltain hallinnon, armeijan ja tiedustelupalvelun salaisissa ufoprojekteissa. Artikkelien julkaisujen jälkeen ilmiöntajat alkoivat myös esiintyä omilla nimillään ja kasvoillaan julkisuudessa. Virallisiksi asia tuli kongressin kuulemisissa, joissa valan velvoittamat entiset ja nykyiset virkamiehet kertoivat muun muassa siitä, että viranomaisilla on hallussaan ei-inhimillisiä biologisia jäänteitä ja teknologiaa, joka ei ollut ihmisten tekemää. Uuden kaikuluotainteknologian ansiosta yleisölle vuodettiin nähtäväksi myös tutkakuvaa kohteista, jotka lensivät tavalla, joka ei ihmisen valmistamille aluksille, tai laitteille, ollut mahdollista.

Erottautuakseen ufoilmiöön liittyvistä kielteisistä mielikuvista, NYT:n artikkelissa tuotiin esiin uusi käsite UAP, joka viittasi määrittelemättömään ilmassa tapahtuvaan ilmiöön (*Unidentified Aerial Phenomena*). Myöhemmin, kun kävi ilmi, että UAP:t saattoivat liikkua myös vedessä tai avaruudessa, määritelmää tarkennettiin muotoon *Unidentified Anomalous Phenomena*, jolloin kaikki epätyypillinen toiminta voitiin määritellä tähän luokkaan. Samalla myös ufotutkimus sai uudenlaisia ulottuvuuksia: onko ilmiö sittenkin todellinen?

Antropologi Hussein Ali Agrama (2020, 398) kysyy: Mitä haasteita meille aiheutuisi, jos ottaisimme vakavasti tai jopa hyväksyisimme UAP:n olemassaolon? Hän pohtii edelleen: haastaako Maan ulkopuolisen älyn olemassaolo yhteiskunta- ja ihmistieteiden sekularistiset perustat? Uskontotieteessä erityisesti yhdysvaltalaiset Diana Walsh Pasulka (2019; 2023) ja Jeffrey Kripal (2011; 2024) ovat käsitelleet UAP-kysymystä vakavasti. Molemmat näkevät UFO/UAP-ilmiöllä vahvoja yhteyksiä teknologian ja populaarikulttuurin kanssa. Populaarikulttuuri ja teknologian kehitys muokkaavat sitä, minkälaisina maan ulkopuoliset olennot nähdään, ja Pasulka ehdottaa, että UAP-ilmiön ympärille olisi muodostumassa jopa uudenlainen uskonnollisuuden muoto. Kripal näkee tärkeänä ottaa UAP-ilmiö ja siihen liittyvät kokemukset vakavasti, eikä jättää niitä käsittelemättä uskontotieteen metodologiseen agnostismiin vedoten. He molemmat uskovat, että kyse on maailmankatsomuksellisesta murroksesta. UAP-ilmiön hyväksyminen todelliseksi aiheuttaa ihmiskunnalle ontologisen shokin, kuten John E. Mack ehdotti jo vuonna 1994, ja tutkijoiden tehtävänä on valmistella ihmisiä kohtaamaan se.

Uskontotieteilijä kohtaa UAP-ilmiön – kokemuksia konferensseista

Olen viimeisten vuosien aikana seurannut aktiivisesti sitä, miten uskontotieteen ja esoteriatutkimuksen konferensseissa käsitellään UFO/UAP-ilmiötä. Vuoden 2023 EASR-konferenssissa Vilnassa oli kaksi erillistä ufoihin liittyvää sessiota otsikolla ”Religion and the UFO Phenomenon: Challenges, Tensions, Opportunities”. Sessiot oli järjestänyt Aaron French, joka on aktiivinen toimija UAP-tutkimuksen kentällä. Sessioissa haluttiin tehdä näkyväksi se, miten stigma ufoilmiön ympärillä oli väistymässä ja kysyttiin, mitä se merkitsee uskonnoille ja uskontotieteen tutkijoille. Alustukset käsitelivät muun muassa ufoilmiön ja esoterian kytköksiä sekä C. G. Jungin ufokäsityksiä ja tunnetun ufotutkijan Allen J. Hynekin teorioita ufokontakteista sekä

raälilaisuutta. Sessiot keräsivät laajan kuulijajoukon ja herättivät vilkasta keskustelua esimerkiksi siitä, millä tavoin uskonnolliset yhteisöt mahdollisesti reagoisivat tietoon maan ulkopuolisen elämän todellisuudesta ja millä tavoin (jos millään) uskontotieteen tutkijoiden tulisi reagoida aiheeseen. Keskustelussa oli havaittavissa myös itseni kokema hämmennys: Onko ilmiö todellinen? Pitääkö siihen suhtautua todellisena?

Vuoden 2024 EASR-konferenssissa Göteborgissa ei oman, Tapani Koivulaa käsittelevän alustukseni lisäksi pohdittu UFO/UAP-ilmiötä, mutta professori Jeffrey Kripalin etäyhteyksin pitämässä keynote-puheenvuorossa ”On Nukes and Nature: Ontological Shock in the Archives of the Impossible” UAP-ilmiö sen sijaan nähtiin itsestään selvästi olemassa olevana ja todellisena. Luennon teesinä oli, että mahdottomia asioita tapahtuu maailmassa koko ajan, ja uskontotieteilijöiden pitää katsoa niitä kohti. Luento noudatteli pitkälti samoja teemoja kuin Kripalin tuolloin juuri julkaistu teos *How to Think Impossibly*.

Syksyllä 2024 Kööpenhaminassa järjestetyssä ”A Tide of Ghosts: Esotericism and Art Beyond Fact and Fiction” -konferenssissa oli kaksi UAP-teemaista paneelia. Oli mielenkiintoista huomata, miten samat, itselleni jo tutuksi tulleet nimet esiintyvät tutkijoiden alustuksissa: Jacques Vallée, C. G. Jung sekä uskontotieteilijät Jeffrey Kripal ja Diana Pasulka. Aihe selvästi kiinnostaa uskontotieteen ja esoterian tutkijoita, joskin asenne on varovaisen kriittinen.

Osallistuin kesällä 2025 sekä Krakovassa järjestettyyn uskontotieteen maailmankongressiin että esoteriatutkijoiden ESSWE-konferenssiin Vilnassa, mutta kummassakaan UAP-teema ei ollut näkyvästi esillä. Itse puhuin jälkimmäisessä konferenssissa Rauni-Leena Luukasen kehityksestä suomalaisella rajatiedon kentällä. Näiden konferenssien lisäksi osallistuin vuonna 2025 kolmeen, erityisesti UAP-tutkimukseen suuntautuneeseen tapahtumaan – kaikkiin etäyhteyksin.

UFO and the Impossible -konferenssi järjestettiin huhtikuussa 2025 Rice-yliopistossa Yhdysvalloissa, jossa sijaitsee myös edellä mainittu Archive of the Impossible, joka kokoaa merkittäviä, ”mahdottomiin” tai yliluonnollisiin kokemuksiin keskittyviä arkistokokonaisuuksia, esimerkiksi tuhansia kirjeitä ja kuvia henkilöiltä, jotka ovat kohdanneet ufoja ja humanoideja. Konferenssissa puhujina ja pääjärjestäjinä olivat uskontotieteilijät Jeffrey Kripal ja Diana Pasulka, mutta puhujakattaus oli huomattavan monitieteinen ja laaja. Perinteisistä ihmistieteellisistä konferensseista poiketen puhujina oli myös fyysikoita, astronomeja ja vaikkapa eläköityneitä armeijan tai laivaston upseereita sekä niin sanottuja kokijoita (*experiencer*), joilla oli ollut kokemuksia tai kohtaamisia Toisten kanssa – kuten konferenssissa ei-inhimillistä älyä (NIH) nimitettiin.

Konferenssi oli ladattu itsestään selvällä oletuksella, että UAP- ja NIH-ilmiöt ovat todellisia. Ne ilmenevät eri tavoin ja niitä pitää lähestyä eri näkökulmista ja eri tieteenalojen menetelmillä. Yksi UAP-kentän suurista nimistä, immunologi Garry Nolan osoitti puheenvuorossaan, että näyttöä, dataa luonnontieteen näkökulmasta, UAP-ilmiön olemassaolosta on monenlaista: teknistä, materiaalista, visuaalista ja tietysti kokemuksellista. Hän korosti kokemustiedon merkitystä, sillä aiemmin yksilön kokemusta, vaikka kokemuksia olisi tuhansittain kuten UAP-ilmiön kohdalla, on pidetty epäluotettavana, epäuskottavana ja jopa valheena.

SOL Foundation on yksityisellä rahoituksella toimiva järjestö, jonka perustajajäsen on muun muassa edellä mainittu Garry Nolan, ja joka pyrkii monin tavoin edistämään monitieteistä UAP-ilmiön tutkimusta. SOL järjestää konferenssien lisäksi keskustelutilaisuuksia ja lukupiirejä.

Pääosin Yhdysvalloissa toimiva säätiö järjesti lokakuussa 2025 konferenssin Italiassa houkuttellen myös eurooppalaisia tutkijoita (ja rahoittajia) mukaan toimintaansa. SOL Foundationin konferenssi oli UFO and the Impossible -konferenssin tavoin monitieteinen, mukana sekä humanisteja, luonnontieteilijöitä että eläköityneitä armeijan upseereja. Tapahtumassa painotettiin, että UAP-tutkimuksen tulisi ehdottomasti olla monitieteistä ja että ihmistieteillä tulisi olla keskusteluissa aiempaa suurempi rooli – tällä viitattiin ehkä siihen, miten paljon keskustelussa on painottunut armeijoiden ja tiedustelupalveluiden rooli sekä UFO-ilmiö teknisenä ja materiaalisena kysymyksenä. Tällaisten konferenssien etuna on, että eri leireihin jakautuneita keskusteluja voidaan käydä yhdessä – ja oletan, että tätä tapahtui nimenomaan epämuodollisissa tilanteissa kahvi- ja lounashetkillä sekä illallisilla.

Uudehko tieteellinen järjestö Society for UAP Studies (SUAPS) järjesti joulukuussa 2025 Saksan Erlangenissa monitieteisen konferenssin, jossa oli keynote-puheenvuorojen lisäksi pienempiä työpajoja sekä plenary-puheenvuoroja. Konferenssiin osallistui kaksi puhujaa Turun yliopistosta. Itse kerroin suomalaisen ufologian historiasta, ja väitöskirjatutkija Kristel Ruutma esitteli folkloristiikan alan väitöstutkimustaan, joka keskittyy ufohavainnoistaan raportoivien hävittäjälentäjien kokemaan stigmaan. Edellä mainituista kahdesta UAP-konferenssista poiketen, nähdäkseni kaikki puhujat olivat tutkijoita. Osa puhujista asemoitui suhteessa UAP-ilmiöön kriittisesti, osa määritteli itsensä agnostikoksi, osalla oli ilmiöstä omakohtaista kokemusta. Monella keskustelijoista oli vuosikymmenten kokemus ufoilmiön tutkijana. Alustuksissa ja keskusteluissa toistuivat aiemmista konferensseista tutut nimet: Jung, Vallée, Kripal ja Pasulka. Kiinnostavia teemoja, joita keskusteluissa ja puheenvuoroissa nousi esiin, oli keskustelujen antroposentrisyys ja antropomorfinisuus, shamanististen kokemusten mahdollinen yhteys ufokokeuksiin sekä harvoin käsitelty teema: sukupuolen merkitys ufo/UAP-keskusteluissa.

Lopuksi

Mikä yhdistää näitä vuonna 2025 järjestettyjä UAP-ilmiötä käsitteleviä tieteellisiä konferensseja, joihin osallistuin, on vahva monitieteisyys. Ilmiö nähdään niin moniulotteisena, että sitä on välttämättä lähestyttävä useiden tieteenalojen näkökulmin ja menetelmin. Perinteisistä uskontotieteellisistä tai esoteriatutkimuksen konferensseista poiketen puhujina on useimmiten niin sanottujen kovien tieteiden edustajia, kuten fyysikkoja, astrofyysikkoja, matemaatikkoja tai biologeja. SUAPS:n konferenssia lukuun ottamatta mukana oli myös entisiä armeijan tai tiedustelupalvelujen palveluksessa olleita, korkea-arvoisia ja koulutettuja miehiä. Ja vaikka siitä ei juuri keskusteltukaan, sukupuolella oli merkittävä rooli. Tämä liittyy esimerkiksi UAP-havaintojen luotettavuuden arviointiin. ”Luotettaviksi” määrittyvät useimmiten tekniset, sotilaalliset ja mittalaittein todistettavat havainnot, toisin sanoen koulutettujen sotilashenkilöiden, huipputeknologiaa ja kovia tieteitä edustavien tai hävittäjälentokoneita ohjaavien henkilöiden tekemät havainnot – ja he ovat useimmiten miehiä. Tavallisten ihmisten, erityisesti naisten, tekemät havainnot tai kokemukset nähdään riittämättömiksi tai jopa paikkansapitämättömiksi. Myös näiden konferenssien puhujat ovat hekin useimmiten miesoletettuja.

Konferensseissa oltiin kuitenkin yksimielisiä sen suhteen, että sosiaali- ja ihmistieteiden näkökulmia ei tule ohittaa. Siksi puhujien joukossa oli uskontotieteilijöiden ja historioitsijoiden lisäksi antropologeja, sosiologeja ja psykologeja. Ainakin tapahtumia kotikatsomosta seuraneelle ne olivat samanmielisten tapahtumia: UAP-ilmiö nähtiin reaalisena, tosiasiallisena ja aitona. Esitelmöijät toivat esiin todisteita, esimerkiksi valokuvia, tutkavideoita, tilastoja tai erilaisin mittalaittein saatuja havaintoja tunnistamattomista tai epätavallisista ilmiöistä. Alalla on

myös omat, suuret nimensä, kuten jo 1960-luvulta asti aiheen parissa työskennellyt Jacques Vallée (s. 1938) – joka osallistui tapahtumiin ja jolle osoitettiin kiitollisuutta ja tehtiin kunniaa – sekä New York Timesin vuoden 2017 julkaisun ”whistleblower” Luis Elizondo, joka vaaransi uransa tuomalla julkisuuteen yhdysvaltalaisen tiedustelupalvelun ufoihin liittyviä projekteja. Painoarvoa on myös immunologi, keksijä ja yritysjohtaja Garry Nolanilla, joka vielä Diana Pa-sulkan *American Cosmic* -teoksessa (2019) esiintyi salanimellä, mutta on sen jälkeen tullut omana itsenään julkisuuteen ja kertonut arvostetun fyysikon arvovaltaisella äänellään: Tämä on totta. Tästä on olemassa vakuuttavaa näyttöä.

Vaikka UAP-ilmiö on kansainvälinen ja globaali, suurin osa tiedoista ja keskustelijoista tulee Yhdysvalloista. Ja on kiinnostavaa huomata, että vaikka keskusteluissa tuodaan esiin avoi-muutta ja läpinäkyvyyttä sekä paljastetaan aiemmin salassa pidettyjä tietoja, nousee paljaste-tun ja salatun tiedon välille muuri: osalla puhujista on hallussaan (salaiseksi luokiteltua) tietoa, jota he eivät voi jakaa suurelle yleisölle. Heidät on otettu mukaan sisäpiiriin tai he kuuluvat siihen oman ammattiasemansa puolesta. Vaikka paljastamisesta (*disclosure*) paljon puhutaan-kin, kaikkea ei ole vielä paljastettu.

Kirjallisuus

Agrama, Hussein Ali

2020 Secularity, Synchronicity, and Uncanny Science: Considerations and Challenges. *Zygon* 56 (2), 395–415.

Ahonen, Kimmo

2013 *Kylmän sodan pelkoja ja fantasioita. Muukalaisten invaasio 1950-luvun yhdysvaltalaisessa tieteiselokuvassa*. Turku: Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/90543/AnnalesC361Ahonen.pdf>

Ashcraft, W. Michael

2021 Scholarship on UFOs and Religion: The First Seventy-Five Years. – Benjamin Zeller (toim.) *Handbook of UFO Religions*, 16–36. Leiden: Brill.

Bader, Christopher D., F. Carson Mencken & Joseph O. Baker

2010 *Paranormal America: Ghost Encounters, UFO Sightings, Bigfoot Hunts, and Other Curiosities in Religion and Culture*. New York: New York University Press.

Barkun, Michael

2015 Conspiracy Theories as Stigmatized Knowledge. *Diogenes* 62(3–4): 114–120. <https://doi.org/10.1177/0392192116669288>

Campbell, Colin

1972 The Cult, The Cultic Milieu and Secularization. *A Sociological Yearbook of Religion in Britain* 2: 58–75. London: SCM Press.

Jung, C. G.

2022 *Lentävät lautaset: aikamme myytti*. Oulu: Anomalia-kustannus.

Kripal, Jeffrey

2011 *Authors of the Impossible: The Paranormal and the Sacred*. Chicago: University of Chicago Press.

Kripal, Jeffrey

2024 *How to Think Impossibly About Souls, UFOs, Time, Belief, and Everything Else*. Chicago: Chicago University Press.

Kuningas, Tapani

1970 *Ufoja Suomen taivaalla*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Lewis, James R. (toim.)

2000 *UFOs and Popular Culture: An Encyclopedia of Contemporary Myth*. Santa Barbara: ABC-CLIO.

Närvä, Jaakko

2008 *Ufologia ja ufokokemukset uskonnollisina ilmiönä: Teoreettinen tutkimus*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Närvä, Jaakko & Riku Hämäläinen

2011 Tarusta totta: Ufoelokuvat ufokokemusten lähteinä. – Heikki Pesonen, Elina Lehtinen, Nelli Myllärniemi & Minja Blom (toim.) *Elokuva uskonnon peilinä: uskontotieteellisiä tarkennuksia länsimaiseen populaarielokuvaan*, 154–173. Helsinki: Helsingin yliopisto, Uskontotiede.

Närvä, Jaakko ja Jussi Sohlberg (toim.)

2020 *Arvoituksia avaruudesta: Näkökulmia ufouskomuksiin*. Helsinki: Gaudeamus.

Partridge, Christopher (toim.)

2003 *The UFO Religions*. London: Routledge.

Partridge, Christopher

2005 *The Re-enchantment of the West. Vol. 2: Alternative Spiritualities, Sacralization, Popular Culture, and Occulture*. London: T&T Clark International.

Pasulka, Diana Walsh

2019 *American Cosmic: UFOs, Religion, Technology*. New York: Oxford University Press.

Pasulka, Diana Walsh

2023 *Encounters: Experiences with Nonhuman Intelligence*. New York: St. Martin's Essentials.

Pesonen, Heikki

2020 Ufoelokuvat ja maailmanloppu. – Jaakko Närvä & Jussi Sohlberg (toim.) *Arvoituksia avaruudesta: Näkökulmia ufouskomuksiin*, 218–236. Helsinki: Gaudeamus.

Robertson, David G.

2016 *UFOs, Conspiracy Theories and the New Age – Millennial Conspiracism*. London: Bloomsbury.

Robertson, David G.

2021 They Knew Too Much: The Entangled History of Conspiracy Theories, UFOs and New Religions. – Benjamin Zeller (toim.) *Handbook of UFO Religions*, 178–196. Leiden: Brill.

Saler, Benson, Charles A. Ziegler & Charles B. Moore

1997 *UFO Crash at Roswell: The Genesis of a Modern Myth*. Washington: Smithsonian Institution Press.

Tidelius, Cristoffer

2024 *Paranormal Sweden? Paranormal Beliefs and Practices in Contemporary Sweden*. Uppsala: Uppsala Universitet. <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1821290/FULLTEXT01.pdf>

Tumminia, Diana G. (toim.)

2007 *Alien Worlds: Social and Religious Dimensions of Extraterrestrial Contact*. Syracuse: Syracuse University Press.

Vainio, Olli-Pekka

2026 Four Central Topics in Contemporary Christian Astrotheology. *Proceedings of the International Astronomical Union* 20, no. S387: 244–252.

<https://doi.org/10.1017/s1743921324002126>

Zeller, Benjamin E.

2021 Introduction. – Benjamin Zeller (toim.) *Handbook of UFO Religions*, 1–15. Leiden: Brill.

Östling, Erik A. W.

2026 Cosmic Kidnapping: Alien Abduction Narratives, Popular (Oc)culture and the Folkloresque. – Carole M. Cusack & Venetia Laura Delano Robertson (toim.) *Handbook of Contemporary Religion, Film, and Television*, 403–431. Leiden: Brill.

https://doi.org/10.1163/9789004727595_022

Tiina Mahlamäki on uskontotieteen yliopistonlehtori Turun yliopistossa.